

RESPUBLIKAMIZDA-YOSHLARNI HUQUQ VA ERKINLIKLARINI HIMOYA QILINISHI

Ravshan XIDOYATOV,

Jizzax politexnika instituti “Iqtisodiyot va menejment” kafedrası dotsenti.

rxidoyatov@mail.ru

Ubaydulla XOLMURZAEV,

JizPI Servis fakul’teti, Professional ta’lim yo’nalishi 552-23 gurux talabasi.

Rezyume: Odamlar so‘z erkinligi va e’tiqod erkinligi mavjud bo‘lgan, eng muhimi, xavotir va muhtojlikdan holi sharoitda mehnat qilishni, obod yashashni xohlaydi. Shunday ekan, har bir jamiyatda odob-axloq qoidalari millat ma’naviyatidan kelib chiqqan holda takomillashuvi o‘smir-yoshlarning ta’lim olib, biror kasb sirlarini egallashlarida muhim ahamiyatga ega

Tayanch so‘zlar: BMT,AQSH, Franklin Ruzvelt, so‘z erkinligi, vijdon erkinligi, ehtiyojdan erkinlik, Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, “Odob-axloq Kodeksi” va “Odob-axloq qoidalari”, 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.

1939-1945 yillar oralig‘idagi dahshatli voqealar, Ikkinchi jahon urushi vaqtida insoniyatga qarshi amalga oshirilgan qirg‘inlar insonning umume’tirof etilgan huquqlarini qayd qilish zarurligini ko‘rsatdi. 1941-yilda AQSH prezidenti Franklin Ruzvelt «Mamlakatdagi holat bo‘yicha murojaat»ida 4 ta muhim erkinlik: so‘z erkinligi, vijdon erkinligi, ehtiyojdan erkinlik va qo‘rquvdan erkinlikni qo‘llab-quvvatlashga chaqirdi. Ayni shu narsa, tinchlik o‘rnatish va urush tugashiga imkon beradigan inson huquqlari rivojiga yangi turtki berdi. 1948-yilning mazkur tarixiy kunida Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi qabul qilingan. Shu kungacha dunyoning 500 dan ortiq tiliga tarjima qilingan ushbu Deklaratsiya insoniyatga tegishli barcha huquqlarni o‘z ichiga oladi. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi – mustaqil O‘zbekiston Respublikasi imzolagan birinchi xalqaro hujjatdir. Davlatimiz 1991- yil 30-sentyabrda ushbu xalqaro hujjatni ratifikatsiya qilib, uning ustuvor talabalarini qabul qildi.

Har bir insonning jamiyatda o‘z o‘rnini topishi, ikki dunyo saodatiga erishishi, Vatan taraqqiyotiga hissa qo‘shishi, xalqiga, ota-onasiga munosib farzand bo‘lishi uning barcha huquqlari davlat tomonidan himoya qilinishi va ta’lim-tarbiyasining takomillashuvi bilan barqarorlashadi. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining qoidalari O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, insonning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquq va erkinliklarining ishonchli himoya qilinishini

ta'minlaydigan milliy qonunchilik normalarida o'z ifodasini topgan. Bugungi kunda O'zbekiston tomonidan inson huquqlari va erkinliklari sohasidagi 80 dan ortiq xalqaro hujjat ratifikatsiya qilingan.

Ko'pincha hodisalar haqida gapiramiz, ammo hodisalarni vujudga keltiradigan sabablar borasida so'z demaymiz. Vaholanki, Deklaratsiyaning butun dunyo ko'lamida qabul qilinishi va mamlaktimizda ham ratifikatsiya qilinishining etarlicha sabablari bor. Gap shundaki, vayronkor Ikkinchi jahon urushidan keyingi qaltis va og'ir davrda – zo'ravonlik, qulchilik, talonchilik, bolalar savdosi, ayollarga zulm o'tkazish kabi noxush voqealar to'xtamayotgan bir paytda mudhish hodisalarning oldini olishga chorlaydigan, ta'bir joiz bo'lsa, odamlarni xushyorlikka chaqiradigan ana shunday hujjatlar kerak edi. Zulmga uchragan har bir inson o'zini himoya qilish maqsadida istibdodga qarshi chiqadi. Zulmga uchragan insonlarning davlat tomonidan himoyaga olinishiga erishish, ularning erkin va farovon hayot kechirishini ta'minlash ushbu xalqaro hujjatning bosh maqsadi etib belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyamizning “Inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari” deb atalgan II bo'limi, 5 bob, 19-58 moddalari, Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi talablariga to'la mos keladi. Inson huquqlarini mensimaslik va uni poymol etish insoniyatning erkin hayot kechirishiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi voqealar sodir etilishiga sabab bo'ladi. Odamlar so'z erkinligi va e'tiqod erkinligi mavjud bo'lgan, eng muhimi, xavotir va muhtojlikdan holi sharoitda mehnat qilishni, obod yashashni xohlaydi. Shunday ekan, har bir jamiyatda odob-axloq qoidalari millat ma'naviyatidan kelib chiqqan holda takomillashuvi o'smir-yoshlarning ta'lim olib, biror kasb sirlarini egallashlarida muhim ahamiyatga ega. **“Agar tolibning odobi bo'lmasa, olgan ta'limidan manfaat bo'lmaydi”**. U voyaga etganda xatarli kimsaga aylanishi ehtimoldan holi emas. Aynan manashu so'zlar Jizzax politexnika institutining qoidalariga aylangan.

Jizzax politexnika institutining “Odob-axloq Kodeks” va “Odob-axloq qoidalari” ishlab chiqilgan. Ushbu Kodeks O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi qonuni, O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Davlat oliy ta'lim muassalarining akademik va tashkiliy-boshqaruv mustaqilligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi qarori hamda boshqa gonun va gonunosti hujjatlarga muvofiq ishlab chiqilgan bo'lib, Jizzax politexnika instituti professor-o'qituvchi va boshqa xodimlari (texnik, yordamchi), talaba- magistrantlari, doktorantlari (keyingi o'rinlarda - xodim, talaba va doktorant) kasbiy odob-axloqining tamoyillari, normalari, ta'lim jarayoni va xizmatdagi xulq-atvorining asosiy qoidalari bilan bog'liq munosabatlarni tartibga soladi. “Odob-axloq Kodeks” II bob. Kodeksning

prinsiplari. 3-modda. Institut xodim, talaba va doktorantlari xulq-atvorining asosiy prinsiplari “Mazkur Kodeks qonuniylik, fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarining ustuvorligi, vatanparvarlik, xizmat va o‘qish burchiga sodiqlik, adolat, halollik va xolislik, samaradorlik va tejamkorlik prinsiplariga asoslanadi”. modda. Xodim, talaba va doktorantlarning rasmiy muloqot me‘yorlari. Institut xodim, talaba va doktorantlari tashkilot va muassasalar, ommaviy axborot vositalari vakillari hamda fuqarolar bilan o‘zaro munosabatga kirishganda quyidagi rasmiy muloqot me‘yor va qoidalariga amal qilishlari kerak: o‘z harakatlarini institut manfaatlarini ko‘zlab amalga oshirish, uning imijini saqlash va oshirish, institut, uning xodimlari, talabalari va doktorantlari nomi va manfaatlariga ziyon yetkazadigan harakatlarni amalga oshirmaslik, shuningdek, ular bilan muloqot qilganda hamda ijtimoiy tarmoq va messenjerlardagi yozishmalarida o‘zlarining namunali xulq-atvori bilan institut haqida yuksak ijobiy taassurot uyg‘otish; institut, uning xodimi, talaba va doktorantlari haqida haqiqatga to‘g‘ri kelmaydigan yoki noto‘g‘ri talqin qilingan, noto‘g‘ri talqin qilish uchun imkon beradigan ma‘lumotlarni tarqatmaslik, bunday ma‘lumotlar tarqalishiga yo‘l qo‘ymaslik, shuningdek, jamoat oldida va ijtimoiy tarmoqlarda bu mavzuda chiqishlar qilmaslik; xodim, talaba va doktorantlarning rozilgisiz ularning shaxsiy hayotiga oid ma‘lumotlarni oshkor qilmaslik; xodim, talaba va doktorantlar haqida ularning kasbiy va o‘quv faoliyatiga oid bo‘lmagan ma‘lumotlarni aniqlashtirmaslik; xizmat axborotlarini taqdim etish qoidalariga amal qilish; so‘ralgan axborotni yetarlilik (haddan tashqari qisqa, shu bilan birga o‘ta keragidan ortiq) va ishonchlilik (qayta tekshirishni talab qilmaydigan) talablariga muvofiq holda taqdim etish; o‘z xizmat vazifalarini bajarish jarayonida olingan ma‘lumotlardan maqsadga muvofiq bo‘lmagan tarzda foydalanmaslik, shuningdek, ularni institut rahbariyati ruxsatisiz tarqatmaslik; xodim, talaba va doktorantlarning ta‘lim jarayonidagi faoliyati va kasbiy harakatlarini asossiz tanqid qilmaslik, jamoat oldida chiqishlar, shuningdek, ommaviy axborot vositalari va turli xil ijtimoiy tarmoqlarda davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari va institut faoliyati, uning xodimlari harakatlarini haqiqatga to‘g‘ri kelmaydigan, asossiz va aniq dalillarga asoslanmagan holda muhokama qilmaslik va ular haqida baho berib, fikr-mulohazalar bildirmaslik.

“Odob-axloq qoidalari” O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan va 2011-yil 27-iyuldagi hay‘at qarori asosida JizPI xususiyatlarini inobatga olib tayyorlangan. JizPI kengashining 2020-yil 29-avgustdagi №1 sonli majlisida muhokama qilingan va tasdiqlangan. “Odob-axloq qoidalari” 12-bo‘limdan iborat bo‘lib, bo‘limlarda “Qoidalar” keltirilgan. 1-bo‘lim. Umumiy qoidalar. Oliy va o‘rta maxsus ta‘lim vazirligining Tegishli buyruqlari, institutning

Ustavi, ichki tartib qoidalari hamda umume'tirof etilgan ma'naviy va axloqiy tamoyillar asosida ishlab chiqilganligi bayon qilingan.

1.3. "Qoidalar" institutning ma'muriyati, professor-o'qituvchilari, xodimlari va talabalari (jamoalar)ning institutga oid o'zaro munosabatlaridagi odob-axloq tamoyillari, rioya etishlari shart bo'lgan xulq-atvor qoidalari va majburiyatlarini belgilab beradi.

Yoshlarni qadr-qimmatini, uning huquq va erkinliklarini himoya qilish borasida davlat bosh islohotchi sifatida namoyon bo'lmoqda. Zotan, jamiyatda yoshlarning huquq va manfaatlarini ifoda etish, davlat va jamiyat munosabatlarida yoshlarning o'rni va rolini yanada oshirish, ularning siyosiy, huquqiy, ijtimoiy sohalarda manfaatlarini himoya qilish masalasi Yangi O'zbekistonda Uchinchi Renessans avlodini shakllantirishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

Yurtimizdagi har-bir o'quv yurtlari, tashkilot-u, korxonalari, odob-axloq qoidalarini ishlab chiqsa, joriy etish uchun chora-tadbirlar qabul qilsa, millat ma'naviyatidan kelib chiqqan holda takomillashtirilsa, biz ko'zlagan maqsadga albatta erishamiz.

Xulosa qilib shuni aytish lozimki, bugun Yangi O'zbekistonning jahonda o'z munosib o'rnini topishi, millatimizning qadr-qimmatini joyiga qo'yish, ona zaminda yashayotgan barcha millat va elat vakillari bilan barqaror rivojlanish yo'lida do'stona faoliyat yuritish, O'zbekiston yoshlarida haqiqiy millatparvarlik ruhiyatini hamda vatanparvarlik mas'uliyatini uyg'otish uchun ularning ongi va qalbida, odob-axloq va ma'naviyat omilini rivojlantirish ma'suliyati, biz pedagoglarning majburiyatlarimizdan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. T. 1. - Toshkent: O'zbekiston.. 2017.
2. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O'zbekiston. 2017.
3. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson ma'nfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiliga bag'ishlangan tantanali marosimidagi ma'ruzasi. - Toshkent: O'zbekiston. 2017.
4. Fayzullayeva K. A. YANGI O 'ZBEKISTONDA TURIZIM //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – T. 3. – №. 1. – С. 619-624.
5. Файзуллаева К. А. ТАРИХИЙ ҚАДРИЯТЛАРГА ТЎҒРИ МУНОСАБАТНИ ШАКЛЛАНТИРИШ //MODERN SCIENTIFIC CHALLENGES AND TRENDS. – 2019. – С. 111.

6. Р.Хидоятов “Маънавиятсиз – иқтисодиётни юксалтириб бўлмади”. Министерство Транспорта Республики Узбекистан Ташкентский транспортный университет при поддержке: Исполнительного комитета стран СНГ- координационное транспортное совещание государств-участников СНГ. Международная научно-техническая конференция “Транспорт: актуальные задачи и инно
7. Хидоятов, Р., Хакимов, О., & Исакобулов, Р. Ю. (2016). Духовная просвещенность руководителя: проблемы и их решения. *Молодой ученый*, (7-2), 96-99.вазии”. Тошкент 22 апреля 2021г.
8. Хидоятов, Р., & Тўхтаев, З. (2022). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЛИБЕРАЛИЗАЦИИ НОВОЙ УЗБЕКСКОЙ ЭКОНОМИКИ. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 35.
9. ХИДОЯТОВ, Р. (2023). МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ ЖАМИЯТ ТАРАҚҚИЁТИДА МУҲИМ ОМИЛ.
10. Yaхуяевна, R. B. (2023). We Will Not Allow Ignorance to Replace Enlightenment. *Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences*, 2(3), 23-26.
11. Yaхуяевна, R. B. (2023). The Role of the Neighborhood in Preparing Young People for Family Life. *AMERICAN JOURNAL OF SCIENCE AND LEARNING FOR DEVELOPMENT*, 2(3), 37-40.